

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра менеджменту

«Затверджую»

Завідувач кафедри
(Михайлов А.М.)
«09» 06 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ВВ.13 Міжнародна екологічна діяльність

Спеціальність: *101 «Екологія»*

Освітня програма: *Екологія (перший рівень (бакалаврський) вищої освіти)*

Факультет: *Агротехнологій та природокористування*

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Міжнародної екологічної діяльності для студентів за спеціальністю 101 «Екологія»

Розробник:

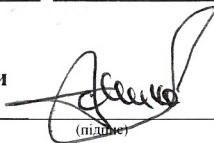
к.е.н., ст. викладач кафедри менеджменту Могильна Л.М.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри менеджменту

Протокол від « 09 » 06 2020 року № 12

Завідувач кафедри менеджменту

(А.М. Михайлов)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Погоджено:

Гарант освітньої програми

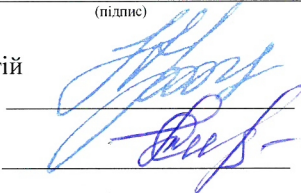

(підпис)

(Скляр В.Г.)

(прізвище та ініціали)

Декан факультету агротехнологій та природокористування

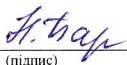

(І.М. Коваленко)

Декан факультету ЕіМ

(Н.І. Строченко)

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації

(підпис)

(Ж.Баранчик)

(прізвище та ініціали)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 10.07. 2020 р.

© СНАУ, 2020 рік

© Могильна Л.М., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0		<i>Нормативна</i>	
Модулів – 2	Спеціальність: 101 Екологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 2		2020-2021-й	
Загальна кількість годин - 90		Курс	
		4	4
		Семестр	
		8	7
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	12 год.	6 год.	
	Практичні, семінарські		
	14 год.	6 год.	
	Лабораторні		
	-	-	
	Самостійна робота		
	64 год.	78 год.	
	Індивідуальні завдання:		
Вид контролю:			
	залік	залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 38,9/71,1 (26/64), для заочної форми навчання – 13,3/86,7 (12/78)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни: ознайомити майбутніх бакалаврів з основними теоретичними і практичними положеннями еколого-економічної діяльності, показати її роль в розумінні соціально-економічних процесів, що відбуваються в

Україні та світі, сформувані уявлення про міжнародні особливості розвитку економічних процесів та їх вплив на природне середовище.

Завдання вивчення дисципліни: сформувані у студентів уявлення про роль еколого-економічних процесів у розвитку суспільства, ознайомити із особливостями еколого-економічних процесів в світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- теоретико-методичні основи пізнання еколого-економічних процесів;
- основні проблеми економічного розвитку та збереження природного середовища в Україні та країнах світу;
- основні методологічні та методичні підходи до вивчення конкретних еколого-економічних процесів.

вміти:

- дати обґрунтоване пояснення еколого-економічних проблем розвитку України та країн світу;
- планувати заходи, спрямовані на поліпшення екологічної ситуації, раціонального використання природних ресурсів на різних рівнях управління;
- проводити еколого-економічне дослідження;
- працювати з джерелами інформації;
- збирати первинну наукову інформацію про еколого-економічні процеси;
- формулювати висновки та пропозиції щодо вирішення еколого-економічних проблем.

3. Програма навчальної дисципліни

Затверджена Вченою Радою СНАУ

Протокол № 6 від 23.12.2019 р.

Змістовий модуль 1. Основні міжнародні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання

Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності. Об'єкт та мета міжнародного співробітництва в сфері екології. Види і принципи екологічної політики. Основні поняття міжнародної екологічної діяльності. Історія становлення екології як науки. Теорія зовнішніх ефектів.

Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Екологічні проблеми на різних етапах розвитку суспільства. Економічні взаємовідносини між суспільством та природою (причини екологічної дестабілізації). Глобальний характер екологічних проблем. Оцінка сучасної екологічної ситуації у світі (визначення найбільш забруднених місць на землі). Антропогенне забруднення всесвіту. Боротьба за врятування планети. Основні види забруднення навколишнього середовища. Шляхи розв'язання екологічних проблем сучасності. Моніторинг довкілля - нагальна проблема сьогодення.

Тема 3. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів. П'ять глобальних напрямків міжнародного розвитку суспільства (індустріалізація суспільства, зростання населення, голод, виснаження непоновлених ресурсів, погіршення стану довкілля). Еколого-економічна типологія країн світу. Глобальні напрямки міжнародного розвитку суспільства. Формування глобальної екології. Глобальні моделі екорозвитку.

Змістовий модуль 2. Міжнародні інституції та система економічних важелів в здійсненні міжнародної екологічної діяльності

Тема 4. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності. Поняття та принципи міжнародноправової охорони навколишнього середовища. Джерела міжнародного екологічного права. Міжнародна відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення міжнародних екологічних спорів. Поняття та принципи правових відносин з охорони навколишнього середовища. Джерела міжнародного екологічного права. Міжнародно-правова охорона планетарного середовища та космічного простору. Міжнародно-правова охорона морського середовища. Міжнародно-правова охорона рослинного і тваринного світу.

Тема 5. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища. Основи екологічної політики розвинених зарубіжних країн. Специфіка зарубіжного екологічного законодавства та механізм його чинності. Особливості міжнародного управління природокористуванням в окремих країнах. Екологічний моніторинг країн світу. Міжнародне економічне співробітництво в реалізації глобальних екологічних проектів. Міжнародні природоохоронні конвенції на угоди ратифіковані Україною.

Тема 6. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища під егідою ООН. Громадські «зелені» організації та рухи. Міжнародні громадські еколого-економічні організації. Діяльність міжнародних організацій щодо покращення екологічної ситуації у світі. Роль Грінпіс у вирішенні глобальних проблем екології. Міжнародне природоохоронне співробітництво України з міжнародними інституціями.

Тема 7. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики. Основи міжнародної екологічної політики розвинених зарубіжних країн. Система адміністративно-контрольних методів та економічних інструментів в міжнародному екологічному управлінні. Світовий досвід застосування екологічних податків. Особливості використання інструментів екологічної політики в системі міжнародного управління природокористуванням. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Основні міжнародні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання												
Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності	13	2	2			9	13	2	-			11
Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання	13	2	2			9	13	2	-			11
Тема 3. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів	12	-	2			10	13	-	2			11
Разом за змістовим модулем 1	38	4	6			28	39	4	2			33
Модуль 2.												
Змістовий модуль 2. Міжнародні інституції та система економічних важелів в здійсненні міжнародної екологічної діяльності												
Тема 4. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності	13	2	2			9	13	-	2			11
Тема 5. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища	13	2	2			9	13	2	-			11
Тема 6. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій	13	2	2			9	13	-	2			11
Тема 7. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики	13	2	2			9	12	-	-			12
Разом за змістовим модулем 2	52	8	8			36	51	2	2			45
Усього годин з дисципліни	90	12	14			64	90	6	6			78

5. Теми та план лекційних занять (денна форма навчання)

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість годин
1.	Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності План: 1. Об'єкт та мета міжнародного співробітництва в сфері екології. 2. Види і принципи екологічної політики.	2
2.	Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. План: 1. Екологічні проблеми на різних етапах розвитку суспільства 2. Економічні взаємовідносини між суспільством та природою (причини екологічної дестабілізації) 3. Шляхи розв'язання екологічних проблем сучасності	2
3.	Тема 3. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності План: 1. Поняття та принципи міжнародноправової охорони навколишнього середовища. 2. Джерела міжнародного екологічного права. 3. Міжнародна відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення міжнародних екологічних спорів	2
4.	Тема 4. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища План: 1. Основи екологічної політики розвинених зарубіжних країн 2. Специфіка зарубіжного екологічного законодавства та механізм його чинності 3. Особливості міжнародного управління природокористуванням в окремих країнах	2
5.	Тема 5. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій План: 1. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища під егідою ООН. 2. Громадські «зелені» організації та рухи. 3. Міжнародне природоохоронне співробітництво України з міжнародними інституціями.	2
6.	Тема 6. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики План: 1. Основи міжнародної екологічної політики розвинених зарубіжних країн 2. Система адміністративно-контрольних методів та економічних інструментів в міжнародному екологічному управлінні 3. Світовий досвід застосування екологічних податків.	2
Разом		12

5 Теми та план лекційних занять (заочна форма навчання)

№ п/п	Назва теми	Кіль- кість годин
1.	Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності План:	2

	1. Об'єкт та мета міжнародного співробітництва в сфері екології. 2. Види і принципи екологічної політики.	
2.	Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. План: 1. Екологічні проблеми на різних етапах розвитку суспільства 2. Економічні взаємовідносини між суспільством та природою (причини екологічної дестабілізації) 3. Шляхи розв'язання екологічних проблем сучасності	2
3.	Тема 3. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій План: 1. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища під егідою ООН. 2. Громадські «зелені» організації та рухи. 3. Міжнародне природоохоронне співробітництво України з міжнародними інституціями.	2
Разом		6

6. Теми практичних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності. 1. Основні поняття міжнародної екологічної діяльності. 2. Історія становлення екології як науки.	2
2	Тема 2. Міжнародні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. 1. Глобальний характер екологічних проблем. 2. Оцінка сучасної екологічної ситуації у світі (визначення найбільш забруднених місць на землі).	2
3.	Тема 3. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів. 1. Глобальні напрямки міжнародного розвитку суспільства. 2. Модульна контрольна робота 1.	2
4	Тема 4. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності. 1. Основні дефініції та принципи правових відносин у сфері охорони навколишнього середовища. 2. Аналіз основних джерел міжнародного екологічного права	2
5	Тема 5. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища. 1. Екологічний моніторинг країн світу. 2. Міжнародне економічне співробітництво в реалізації глобальних екологічних проектів	2
6	Тема 6. Міжнародні інституції та їх роль в охороні довкілля. План: 1. Роль Грінпіс у вирішенні глобальних проблем екології.	2
7	Тема 7. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики. План: 1. Особливості використання інструментів екологічної політики в системі міжнародного управління природокористуванням 2. Модульна контрольна робота 2. 3. Підведення підсумків.	2
Разом		14

6. Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів. 1. Глобальні напрямки міжнародного розвитку суспільства.	2
2	Тема 2. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності. 1. Основні дефініції та принципи правових відносин у сфері охорони навколишнього середовища. 2. Аналіз основних джерел міжнародного екологічного права	2
3	Тема 3. Міжнародні інституції та їх роль в охороні довкілля. План: 1. Роль Грінпіс у вирішенні глобальних проблем екології.	2
	Разом	6

7. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності План: 1. Теорія зовнішніх ефектів.	9
2.	Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. План: 1. Антропогенне забруднення всесвіту. Боротьба за врятування планети. 2. Моніторинг довкілля - нагальна проблема сьогодення. 3. Проаналізувати основні види забруднення навколишнього середовища. 4. Шляхи вирішення сучасних екологічних проблем.	9
3.	Тема 3. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів План: 1. П'ять глобальних напрямків міжнародного розвитку суспільства (індустріалізація суспільства, зростання населення, голод, виснаження непоновлених ресурсів, погіршення стану довкілля) 2. Еколого-економічна типологія країн світу 3. Формування глобальної екології. 4. Глобальні моделі екорозвитку.	10
4.	Тема 4. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності План: 1. Міжнародно-правова охорона планетарного середовища та космічного простору. 2. Міжнародно-правова охорона морського середовища. 3. Міжнародно-правова охорона рослинного і тваринного світу.	9
5.	Тема 5. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища План: 1. Міжнародні природоохоронні конвенції на угоди ратифіковані Україною.	9

6.	Тема 6. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій План: 1. Міжнародні громадські еколого-економічні організації 2. Діяльність міжнародних організацій щодо покращення екологічної ситуації у світі.	9
7.	Тема 7. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики План: 1. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.	9
Разом		64

7. Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Теоретичні засади міжнародної екологічної діяльності План: 1. Теорія зовнішніх ефектів.	11
2.	Тема 2. Глобальні екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. План: 1. Антропогенне забруднення всесвіту. Боротьба за врятування планети. 2. Моніторинг довкілля - нагальна проблема сьогодення. 3. Проаналізувати основні види забруднення навколишнього середовища. 4. Шляхи вирішення сучасних екологічних проблем.	11
3.	Тема 3. Територіальні аспекти формування сучасних глобальних екологічних процесів План: 1. Поняття та принципи міжнародноправової охорони навколишнього середовища. 2. Джерела міжнародного екологічного права. 3. Міжнародна відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення міжнародних екологічних спорів 4. П'ять глобальних напрямків міжнародного розвитку суспільства (індустріалізація суспільства, зростання населення, голод, виснаження непоновлених ресурсів, погіршення стану довкілля) 5. Еколого-економічна типологія країн світу 6. Формування глобальної екології. 7. Глобальні моделі екорозвитку.	11
4.	Тема 4. Регулювання правових відносин у сфері міжнародної екологічної діяльності План: 1. Основи екологічної політики розвинених зарубіжних країн 2. Специфіка зарубіжного екологічного законодавства та механізм його чинності 3. Особливості міжнародного управління природокористуванням в окремих країнах 4. Міжнародно-правова охорона планетарного середовища та космічного простору. 5. Міжнародно-правова охорона морського середовища. 6. Міжнародно-правова охорона рослинного і тваринного світу.	11
5.	Тема 5. Досвід міжнародної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища План: 1. Міжнародні природоохоронні конвенції на угоди ратифіковані Україною.	11
6.	Тема 6. Еколого-економічна діяльність міжнародних інституцій	11

	План: 1. Основи міжнародної екологічної політики розвинених зарубіжних країн 2. Система адміністративно-контрольних методів та економічних інструментів в міжнародному екологічному управлінні 3. Світовий досвід застосування екологічних податків. 4. Міжнародні громадські еколого-економічні організації 5. Діяльність міжнародних організацій щодо покращення екологічної ситуації у світі.	
7.	Тема 7. Система економічних інструментів міжнародної екологічної політики План: 1. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.	12
Разом		78

8. Індивідуальні завдання

Підготовка рефератів:

1. Діалектика взаємодії суспільства з навколишнім середовищем.
2. Взаємозв'язок екологічних та економічних проблем розвитку людства.
3. Суперечливість сучасного природокористування.
4. Поняття екологічної кризи.
5. Основні причини виникнення міжнародної екологічної кризи.
6. Глобальний характер екологічних проблем.
7. Оцінка сучасної міжнародної екологічної ситуації.
8. Економічний аспект глобальних екологічних проблем людства.
9. Моделі сталого розвитку як напрям вирішення глобальних екологічних проблем.
10. Основні принципи міжнародного економічного співробітництва в галузі екології.
11. Рациональне використання природних ресурсів на планеті.
12. Створення ефективної системи міжнародної екологічної відповідальності.
13. Діяльність ООН в сфері міжнародного еколого-економічного співробітництва.
14. Діяльність ЮНЕСКО.
15. Міжнародні громадські еколого-економічні організації.
16. Основні критерії еколого-економічної класифікації країн світу.
17. Еколого-економічні типи країн світу.
18. Міжнародне економічне співробітництво в реалізації глобальних екологічних проектів.
19. Оцінка економічного розвитку країн світу.
20. Еколого-економічні проблеми країни.
21. Концепція міжнародної еколого-економічної оцінки території.
22. Сучасна криза цивілізації. Стартові передумови переходу до сталого розвитку різних країн світу.
23. Загальна характеристика концепції екологічної економіки. Рівні розвитку екологічної проблеми.
24. Шляхи вирішення глобальної екологічної проблеми.
25. Роль економіки у вирішенні міжнародних екологічних проблем.
26. Екологічна криза: суть та особливості прояву.
27. Еколого-економічна діяльність ООН.
28. Діяльність «ГРІНПС» у сфері вирішення еколого-економічних проблем.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЗА ДжЕРЕЛОМ ЗНАНЬ

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. *Практичні*: практична робота, вправа, виробничо-практичні методи.

2. **Активні методи навчання** (використання технічних засобів навчання, мозкова атака, диспути, круглі столи, ділові та рольові ігри, тренінги, використання проблемних ситуацій, екскурсії, групові дослідження, самооцінка знань, імітаційні методи навчання (побудовані на імітації майбутньої професійної діяльності), використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій та інші).

3. **Інтерактивні технології навчання** (використання мультимедійних технологій, інтерактивних електронних таблиць, діалогове навчання, співробітництво студентів та інші).

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних заняттях;
- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
- результати виконання та захисту практичних (семінарських) робіт;
- експрес-контроль під час аудиторних занять;
- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
- виконання аналітично-розрахункових завдань;
- написання рефератів;
- результати тестування;
- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
- виробничі ситуації, кейси тощо.

4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання (реферату) із презентацією результатів тощо.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Разом за модулі та СРС	Атестація	Сума
Модуль 1 – 30 балів			Модуль 2 – 40 балів						
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
10	10	10	10	10	10	10	85 (70+15)	15	100

Розподіл балів системи ЄКТС за результатами навчання і семестрової (підсумкової) атестації у формі заліку:

до 70 балів – за результатами модульного контролю впродовж семестру;

до 15 балів – за результатами проміжної атестації;
до 15 балів – за виконання самостійної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Могильна Л.М. Міжнародна екологічна діяльність. Конспект лекцій щодо проведення лекційних занять для студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання ОС «Бакалавр» / Суми, 2019 р., 62 с. (Протокол № 2 від 31.10.19 р.)
2. Могильна Л.М. Методичні рекомендації для підготовки та проведення практичних занять з дисципліни «Міжнародна екологічна діяльність» для студентів спеціальності 101 «Екологія» ОС «Бакалавр» денної форми навчання / Суми, 2019 рік, 56 с. (Протокол № 2 від 31.10.19 р.)
3. Могильна Л.М. Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни «Міжнародна екологічна діяльність» для студентів 4 курсу денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія», ОС «Бакалавр» / Суми, 2019 рік, 34 с. (Протокол № 2 від 31.10.19 р.)

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бегей, С. В. Екологічне землеробство : підручник. Львів : Новий Світ-2000, 2010. 428 с.
2. Величко, В. А. Екологія родючості ґрунтів. Нац. наук. центр Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О. Н Соколовського, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К. : Аграр. наука, 2010. 271 с.
3. Задорожній О. В. Міжнародне право навколишнього середовища : підручник / О. В. Задорожній, М. О. Медведєва. К. : Промінь, 2010. 510 с.

4. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу. Х. : Право, 2010. 251 с.
5. Екологічне право : підручник / за ред. А. П. Гетьмана. Х. : Право, 2013. 432 с.
6. Основи екології: Підручник. Затверджено МОН / Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. К. : Знання, 2012. 558 с.
7. Рябець К. А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 438 с.
6. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. Маріуполь : ПДТУ, 2016. 205 с.
7. Худоба В. Екологія : навч.-метод. посіб. / Володимир Худоба, Юлія Чикайло. Львів : ЛДУФК, 2016. 92 с.

Допоміжна

1. Бут Ю. Стратегічні пріоритети Європейського Союзу в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. К., 2011. Вип. 98, ч. 2. С. 6–8.
2. Вівчаренко О. Міжнародно-правові вимоги щодо охорони земель / О. Вівчаренко. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2010. № 3. С. 60–66.
3. Гончаров, Ф. І. Способи захисту земельних і водних ресурсів від забруднення техногенного і природного походження : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра техн. наук: спец. 06.01.02-с.-г. меліорації (технічні науки) / Ф. І. Гончаров ; НААН України, Ін-т водних пробл. і меліор. К. : НУБіП України, 2012. 35 с.
4. Гіждіван Л. Про загальні питання міжнародної відповідальності за екологічну шкоду. *Право України*. 2010. № 7. С. 164–168.
5. Герасименко Я. О. Міжнародний екологічний правопорядок та екологічні права. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина* : зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 23 листоп. 2012 р. Х., 2012. Ч. 1. С. 178–180.
6. Данилишин, Б. М. Економіка природокористування : підручник / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян ; М-во освіти і науки України, НАН України. К. : Кондор, 2010. 464 с.
7. Екологічне інспектування : навч. посіб. / В. В. Власенко, М. А. Дзюмак, В. А. Мазур, Ю. В. Дубовий. Вінниця : Едельвейс і К, 2011. 191 с.
8. Екологічні проблеми землеробства : навч. посіб. / І. Д. Примак, Ю. П. Манько, Н. М. Рідей [та ін.] ; ред. І. Д. Примак. К. : ЦУЛ, 2010. 455 с.
9. Клименко, М. О. Екологія міських систем : підручник / М. О. Клименко, Ю. В. Пилипенко, О. С. Мороз. Херсон : Олді-плюс, 2010. 292 с.
10. Міжнародне право навколишнього середовища: стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. К. : Обрії, 2010. 213 с.

14. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Державний комітет із статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>.
3. Левандівський О. Т. Інструменти фінансово – економічного регулювання природокористування та відтворення природних ресурсів. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/91.pdf.